

HOLEKALENDEREN

2007

EVENTYRGÅRDEN MO

Midt på de «sollyse sletter» i det gamle distriktet Ringerike ligger gården Mo omgitt av skog, sletter og moer. Disse moene har gitt gården navn. Grannegårder er Bjørke, Sørums, Stein og Hurum, alle gamle gårder som kan være 2000 år gamle.

Hole historielag har valgt gården Mo som tema i sin kalender for 2007. De gamle storgårder utgjør et samfunn i seg selv, med mennesker og dyr og alt som gror og vokser på en gård. Dette mangfoldet ønsker vi å gi et lite bilde av.

Eventyrsamler, dikter og prest Jørgen Moe vokste opp på denne gården. Historielaget planlegger en egen kalender senere med Jørgen Moe som tema, derfor er han ikke nevnt spesielt i denne kalenderen.

Skuronn på Mo. Maleriet viser skuronn på Mo rundt 1910. Det er malt av Sara Moe (1867-1938) som vokste opp på Mo og bodde som voksen på Berger i Norderhov. Hun var en habil kunstner og har etterlatt seg mange vakre malerier med motiv fra Ringerike. Foto: Original på Mo, avfotografert av B.G. Harsson 2006.

Mange takk: Hole historielag vil takke Rønnaug og Viggo Moe Haugen og deres datter Beate Moe Haugen Brørby for all vennlig hjelp med kalenderen.

UTGITT AV HOLE HISTORIELAG

TRE GENERASJONER

Beate Moe Haugen og Hans Trygve Haugen fikk Hole kommunes kulturpris i 1986. Mo var ganske forfalt da de tok over gården i 1949, og i årene etter utførte de et stort restaureringsarbeid både ute og inne. De holdt Jørgen Moes minne levende på gården ved blant annet å reparere Store-Beates dokkestue. Den tradisjonsrike gården ønsket gjestfritt velkommen skoleklasser, foreninger, turister og andre besøkende både fra inn- og utland, en tradisjon som også dagens familier på Mo fører videre.

På bildet ser vi Beate Moe Haugen og Hans Trygve Haugen montert inn til venstre. Bildet er tatt i forbindelse med tildeling av kulturprisen 1986 (foto: Ringerikes Blad). Til høyre sitter andre generasjon på Mo, Viggo og Rønnaug (f. Nøklebye), og tredje generasjon, som er dagens eiere og brukere, Beate Moe Haugen Brørby og Trond Brørby. Foto: B.G. Harsson 2006.

Bildene er tatt på samme sted, og de sitter alle på steinen som sagnet forteller er kastet dit av Jygra på Gyrihaugen. Jygra ble så sint da St. Olav bygde kirke på Stein at hun kastet en diger stein over fjorden og mot kirken, men steinen fór over kirken og datt ned ved Mo.

Januar

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
1	1	2	○ 3	4	5	6	7
2	8	9	10	● 11	12	13	14
3	15	16	17	18	● 19	20	21
4	22	23	24	● 25	26	27	28
5	29	30	31				

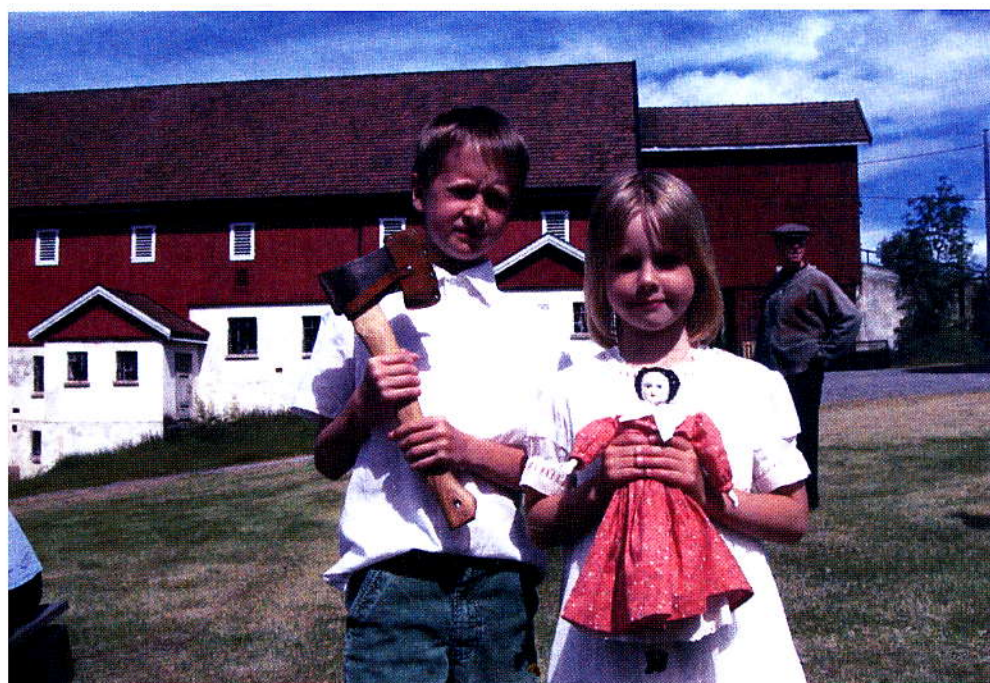
1.: 1. Nyttårsdag

EVENTYRGÅRDEN

Eventyrgården heter et historisk spill om dikteren og eventyrsamleren Jørgen Moe som vokste opp på Mo, og som sammen med vennen Peter Christen Asbjørnsen samlet norske folkeeventyr. Spillet *Eventyrgården* ble skrevet av Gudbrand Hvattum og oppført på Mo i 1990 og 1991. Hovedscenen ble satt opp foran stabburet, og mange lokale aktører deltok, også familien på Mo.

Stabburet rommer i dag et gårdsmuseum bygd opp av Rønnaug Moe Haugen, og sammen med Beates dokkestue er stabburet populære attraksjoner for besøkende på gården.

Jørgen Moe skrev Norges første barnebok, *I brønnen og i tjernet*, som kom ut i 1851. Der forteller Jørgen om seg selv som Viggo Viking, om søsteren Store-Beate og om gamle Hans Grenader som nok var mutt og bisk, men som likte å fortelle «om den tid han lå ute» og var med i krigen mot svenskene.

Store-Beate og Viggo Viking

Dagens yngste generasjon på Mo, Sofie som spiller Store-Beate med dokka Lille-Beate, og Sondre som spiller Viggo Viking med øks. Foto: Ringerikes Blad 2004.

Februar

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
5				1	○ 2	3	4
6	5	6	7	8	9	● 10	11
7	12	13	14	15	16	● 17	18
8	19	20	21	22	23	● 24	25
9	26	27	28				

HUS PÅ GÅRDEN

Gårdstunet på Mo er omringet av bygninger fra ulike tider. Dagens hvite hovedbygning er fra tidlig på 1800-tallet, det samme er dokkestua som Jørgen Moe gjorde berømt med sin fortelling om søsteren Beate i barneboka *I brønnen og i tjernet* fra 1851. Steinfjøset er trolig fra 1700-tallet, det samme er stabburet der det i dag er innredet et gårdsmuseum. Låven ble bygget i 1848. Det eldste huset er Bestemorbygningen (også kalt *Tantebygningen* og *Rødbygningen*). De eldste delene skal være fra 1558 og 1598, mens andre etasje er påbygd for godt over 100 år siden. Midt i tunet lå et hus kalt *Gesellen*, der reisende og andre kunne få overnatte. En gesell er en håndverkssvenn, og kanskje har en gesell bodd i huset en periode. Gesellen ble revet rundt 1900.

Mo rundt 1900. Sara Moe (1867-1938) har malt dette bildet. Til venstre ser vi hovedbygningen med valmet tak, deretter Bestemorhuset med Gesellen foran, og helt til høyre skimter vi bryggerhuset. Låven med steinfjøset er ikke med på maleriet. Avfotografert etter original på Mo av B.G. Harsson 2006.

Mars

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
9				1	2	○ 3	4
10	5	6	7	8	9	10	11
11	○ 12	13	14	15	16	17	18
12	● 19	20	21	22	23	24	○ 25
13	26	27	28	29	30	31	

LAMYRA OG MOSTJERNET

Lamyra med Mostjernet ble fredet som naturreservat i 1975, et 130 mål stort område. Lamyra natursti ble anlagt i 1983 av Buskerud Skogselskap, og langs den 800 meter lange naturstien ble det satt opp over 20 informasjonstavler. Lamyra er en gjengrodd meander eller kroksjø, dvs. en inntørket og avskåret elvesving. Avskåringen fra Storelva skal ha skjedd for 5000 år siden. I Lamyra er det i dag 6-7 meter ned til det som en gang var elvebunn.

I Jørgen Moes barnebok fra 1851 er Mostjernet sentral i fortellingen om den flytende øya med lomen som hadde reir der, og i fortellingen om Viggo og Per Friskfant som kappet om å være flinkest på skøyter. Mostjernet er i Jørgen Moes bok kalt *Svarttjern*.

På Lamyra og rundt Mostjernet er det et rikt dyre- og planteliv. Der vokser blant annet sjeldne orkideer, flueblom, pors, skavgras, takrør, perleblom og giftig tysbast og selsnepe. Pors ble i gamle dager brukt mot lus og møll og til ølbrygging på grunn av sin sterke lukt og smak. Skavgras er nyttig som skurekost på tre, horn og metall på grunn av høyt kiselinnhold, og takrør er Norges største gras og kan bli 4-5 meter høyt. Det brukes til taktekking, noe som har gitt planten navn. I tingboka fra 1671 fortelles det om tjæregrav og tjærebrenning «på Moen».

linnhold, og takrør er Norges største gras og kan bli 4-5 meter høyt. Det brukes til taktekking, noe som har gitt planten navn. I tingboka fra 1671 fortelles det om tjæregrav og tjærebrenning «på Moen».

Mostjernet med robåt malt av Sara Moe rundt 1910. Avfotografert etter original på Mo av B.G. Harsson 2006.

April

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
13							1
14	○ 2	3	4	5	6	7	8
15	9	● 10	11	12	13	14	15
16	16	● 17	18	19	20	21	22
17	23	● 24	25	26	27	28	29
18	30						

1.: Palmesøndag 5.: Skjærtorsdag 6.: Langfredag 8.: 1. Påskedag 9.: 2. Påskedag

MANGE HUSMANNSPLASSER

Sara Moe forteller i 1925 om bestefaren Engebret Moe som hadde tjenere, leiefolk og seks husmenn, dvs. opp til 40-50 mennesker som var tilknyttet gården. Det skal være kjent over 10 husmannsplasser under Mo, og flere av dem lå nede ved Storelva som Kastet, Bråten og Rønningen. Andre navn er Hanserud (2 plasser), Løkka og Seopp. Seopp lå i tjukke skogen så en måtte «se opp» for å se himmelen.

Hanserud og husmannen Hans Grenader har Jørgen Moe gjort berømt gjennom sin barnebok *I brønnen og i tjernet*. Hanserud-stua ble i 1977 revet og gjenoppbygd nær gårdstunet på Mo, der den i dag minner om hvor viktig husmennenes arbeidskraft har vært for storgårdene på Ringerike.

Husmannsplassene Hanserud tegnet av Hans Gude (1825-1903). Gude var på Ringerike flere ganger, første gang i 1848. I 1877 tegnet Hans Gude illustrasjoner til Folke- og Huldre-eventyr, og i brev fra Nasjonalmuseet 9.6.2006 blir det foreslått at tegningen kan være fra samme tid. Bildet er avfotografert etter kopi på Mo. Det er ukjent hvor originalen befinner seg.

Mai

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
18		1	○ 2	3	4	5	6
19	7	8	9	● 10	11	12	13
20	14	15	● 16	17	18	19	20
21	21	22	○ 23	24	25	26	27
22	28	29	30	31			

1.: Off. høytidsdag 17.: Grunnlovsdag 17.: Kristi Himmelfartsdag 27.: 1. Pinsedag 28.: 2. Pinsedag

DYR PÅ GÅRDEN

Mo gård har i dag en aktiv avlsbesetning av Hereford-kjøttfe. Den består av 30 ammekuer, 30 kalver, 10 ungdyr og en avlsokse. Kalvene går med mødrene sine og ammer i ca. ½ år. Vekten kan øke med 1 ½ kg i døgnet. Gården selger livdyr av kviger og okser, men en del dyr går også til slakt. Nytt fjøs til Hereford-dyra ble bygget og tatt i bruk 2005.

I 1953 sto det 6 hester på stallen, for det meste brukt til skogsdrift. Olaf Andersen var da stallkar. I fjøset var det ca. 40 melkekuer, og det var egen sveiser til kuene. I 1953 var det slutt på melkeproduksjon, kuene ble solgt og griser og høner fikk bo i fjøset.

Telemarkskuer på beite i Øvre Bergerbakken på Mo i 1921.
Foto: Privat bilde. Hole bygdearkiv nr. 2290.

Juni

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
22					○ 1	2	3
23	4	5	6	7	● 8	9	10
24	11	12	13	14	● 15	16	17
25	18	19	20	21	● 22	23	24
26	25	26	27	28	29	○ 30	

SETRING PÅ VIKSETRA

Viksetra nord for Storflåtan i Norderhov var gården Mo sin gamle seter. Her var Jørgen Moe som liten, og her ble han inspirert til flere av sine vakreste dikt. Men navnet er en gåte. Har setra en gang tilhørt gården Vik i Hole? Dette sier ikke kildene noe om.

Nytt stórhus ble bygget i 1835, og rundt 1890 skal nytt fjøs være satt opp. Men midt på 1930-tallet ble det slutt med setring på Viksetra. Oslo kommune eksproprierer området på grunn av Oslos drikkevannforsyning fra Storflåtan, og seterhusa er for lengst borte og «skogen har tatt de gamle setervollene tilbake» (Hole bygdebok II 52).

Viksetra 1918. Foran skigarden står 3 år gamle Beate Moe Haugen (f. 1915).
Foto: Privat bilde. Hole bygdearkiv nr. 486.

Juli

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
26							1
27	2	3	4	5	6	7	8
28	9	10	11	12	13	14	15
29	16	17	18	19	20	21	22
30	23	24	25	26	27	28	29
31	30	31					

SLEKTSSTEVNE PÅ MO I 2002

Slekt etter Anna Dorothea og Ole Moe samlet i juli 2002 rundt Jørgen Moes bauta i gårds-tunet på Mo. Nesten 100 personer deltok på stevnet.

Ole Moe overtok gården i 1849 etter foreldrene Engebret og Marthe Moe som hadde 8 barn, 6 døtre og 2 sønner. Av disse 8 barna var det bare Ole som fikk etterkommere. Den fjerde i søskenflokket var dikter og prest Jørgen Moe.

Anna Dorothea f. Heyerdahl (1838-1889) og Ole (1819-1890) hadde 10 barn. Bare 3 av disse fikk barn igjen. Den 6. i søskenflokket var Sara Moe som har malt flere av bildene i kalenderen.

Foto: I. Kind, Hønefoss.

August

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
31			1	2	3	4	5
32	6	7	8	9	10	11	12
33	13	14	15	16	17	18	19
34	20	21	22	23	24	25	26
35	27	28	29	30	31		

GAMMEL LÅVEBRU

Den vakre låvebrua fra 1825 er oppført av steinblokker som trolig er gjenbruk fra ei enda eldre og lavere bru. Mange hester har gjennom årene dratt tunge lass opp brua. I dag har traktorer kjøreforbud på grunn av sikkerheten, så nå har brua "gode dager" som leikeplass for barn og dyr.

På en stein i låvebrua er innhogd:

1825 OPFØRT
AF E. & M. MOE

Steinen forteller at brua er oppført i Engebret (f. 1780) og Martes (f. 1786) tid på Mo.
Foto: Bjørn Geirr Harsson 2006.

September

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
35						1	2
36	3	4	5	6	7	8	9
37	10	11	12	13	14	15	16
38	17	18	19	20	21	22	23
39	24	25	26	27	28	29	30

TØRKEHUS FRA ELSTANGEN

Tørkehuset fra tidlig på 1800-tallet sto på Elstangen og ble flyttet til Mo i 1982. Fortidsminneforeningen i Buskerud v/Jo. Sellæg og Per Ståle Aarseth sto for flytting og restaurering. Tørkehuset, på Ringerike også kalt *basstu*, ble i hovedsak brukt til tørking av korn, men også lin, hamp og humle, og kanskje også til røyking av skinker, pølser og fisk. Inne er det hyller til kornet og en stor tørkeovn - 1,5 m høy og 2,50 m lang. Det ble sprengfyrt i den store ovnen, og varmen holdt seg lenge i steinene. Tørkehuset er satt opp der gårdens tidligere tørkehus lå. I nyere tid er tørkehuset på Mo også kalt *kjone*, et ord som ellers ikke er kjent på Ringerike, men som andre steder brukes om samme type hus.

SMIE FRA HODT

Den gamle smia fra Hodt på Røyse ble i 1989 gjenreist på Mo i samarbeid med Buskerud Fortidsminneforening. Karin Juvet testamenterte smia til Hole kommune som ønsket å finne et egnet sted til smia. Viggo Moe Haugen ga tomt til smia, og Gunnar Haglund, Bodvard Persvold og Ingebjørg G. Liljedahl gjorde en fin innsats for å få smia gjenoppbygd på den tradisjonsrike gården. Både riving og gjenreising av smia foregikk mye på dugnad.

Smedene fra Hodt var i gammel tid viden kjent for sitt håndverk, og at ei Hodt-smie nå er gjenreist på Mo, gir mulighet til å ta vare på en viktig håndverkstradisjon i Hole.

Smia fra Hodt i forgrunnen og tørkehuset i bakgrunnen. Maleri fra 2000 av Signe H. Thorvaldsen, Hole.

Oktober

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
40	1	2	3	4	5	6	7
41	8	9	10	11	12	13	14
42	15	16	17	18	19	20	21
43	22	23	24	25	26	27	28
44	29	30	31				

HOLE TORVSTRØFABRIKK AS

Hole Torvstrøfabrikk ble opprettet av bønder fra Hole og Norderhov i 1907-08. Fabrikkbygningen sto ca. 50 meter vest for Hanserud, og formålet var å utvinne torv fra Lamyra til strø for husdyra (så båsen ble tørr og god å ligge i), og til isolering mellom bjelkelag i hus. Torva ble stukket ut i skiver som ble lagt til tørking på hesjer med to tråder. Torvskivene måtte vendes så de tørket på alle kanter. Tørre torvskiver ble så tatt inn i fabrikk og kvernet til løs masse som deretter ble presset i baller holdt sammen av trådlister. Fabrikk ble samlingssted for handel av torvstrø og "noe annet" i forbudstiden. På grunn av mistanke var stedets lensmann ofte på besøk for å kontrollere at innholdet i torvballene var rene. Ballene kunne inneholde 5-liters blikkanner med smuglersprit. Spriten kom med båt over Tyrifjorden fra Svangstrand i Lier og til Bønsnes. Videre gikk spriten med hest på kjerrevei over Svingerud mot Norderhov. Fabrikk var i drift til under krigen, og i 1951 ble fabrikkbygningen solgt til nedrivning.

En historie er fortalt av Karl Ellingsen (f. 1910), som hjalp sin onkel Anders Martinsen Bjerke i Torvstrøfabrikken. En dag kom Grylling fra Statspolitiet på uventet besøk for å kontrollere torvstrøballene. Grylling spurte Karl om han hadde sett spritkanner. Karl satt på en ball med spritkanner som skulle til Rå gård, men svarte at han ikke visste noe. (Fortalt av Thorvald Thorvaldsen, 2006).

Torvstrøfabrikken lå her i skogkanten nær Hestehagan. Alle spor etter fabrikk er i dag borte.

Foto: Bjørn Geirr Harsson 2006.

November

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
44				1	2	3	4
45	5	6	7	8	9	10	11
46	12	13	14	15	16	17	18
47	19	20	21	22	23	24	25
48	26	27	28	29	30		

INTERIØR FRA KLOKKEKAMMERSET

Kunstmaleren August Eiebakke (1867-1938) fra Østfold bodde sammen med kone Christiane Fasting og datter på Mo sommeren 1895. Da malte han flere interiørbilder fra hovedbygningen, og maleriet her viser Klokkekammeret med klokka som er delvis gjemt bak et harmonium. Hverken klokke eller harmonium er på Mo i dag. Midt i rommet står Eiebakkes datter med et fruktfat.

August Eiebakke er særlig kjent for sine «karakterfulle virkelighetsskildringer» fra bondeinteriør, med «ypperlig figurkarakteristikk og fortrinlig naturalistisk malerkunst», som det står i leksikon. Maleriet henger i dag i Ringerikes Museum.

Foto: Bjørn Johnsen - Buskerud Fylkesfotoarkiv, 2006.

Desember

2007

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
48						● 1	2
49	3	4	5	6	7	8	● 9
50	10	11	12	13	14	15	16
51	● 17	18	19	20	21	22	23
52	○ 24	25	26	27	28	29	30
1	31						

22.: Vintersolverv 25.: 1. juledag 26.: 2. juledag

Støtt kulturarbeid i Hole. Bli medlem i

Hole historielag

Postboks 109, 3529 Røyse

Hole historielag har tidligere gitt ut følgende kalendre:

1997: Gamle setre på Krokskogen

1998: Funn fra fortiden

1999: Gamle skoler og skoleklasser i Hole

2000: Hole gjennom 1000 år

2001: Kvinneliv i Hole

2002: Menn og yrker i eldre tid

2003: Båttrafikk på Tyrifjorden

2004: Fiske i Steinsfjorden

2005: Hole i 1905

2006: Til villmarken går min lengsel

Ansvarlig for tekst og valg av bilder:

Rønnaug og Viggo Moe Haugen (www.mo-gaard.no)

i samarbeid med Margit Harsson.

Ansvarlig for kalendariet: Hans Viktil.

Produksjon:

Kolltopp Forlag